

СОЦІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУТБОЛЬНИХ ДЕРБІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ АМЕРИКИ

Статтю присвячено теоретичному аналізу футбольних дербі країн Центральної Америки. В роботі з'ясовуються соціальні передумови та закономірності футбольних дербі країн Центральної Америки. В статті проаналізовано особливості футбольних дербі в різних частинах країн Центральної Америки.

Ключові слова: Футбольне дербі, мексиканські дербі, панамські дербі, сальвадорські дербі, кубинські дербі, паралельні дербі країн Центральної Америки.

Стаття посвящена теоретическому анализу футбольных дерби стран Центральной Америки. В работе выясняются социальные предпосылки и закономерности футбольных дерби стран Центральной Америки. В статье проанализированные особенности футбольных дерби в разных частях стран Центральной Америки.

Ключевые слова: Футбольное дерби, мексиканские дерби, панамские дерби, сальвадорские дерби, кубинские дерби, параллельные дерби стран Центральной Америки.

Article is devoted to the theoretical analysis of football derby in Central America. The work of 'yasovuyutsya social conditions and patterns of football derby in Central America. The paper analyzed the characteristics of football derby in various parts of Central America.

Key words: football derby, derby Mexican, Panamanian derby, derby Salvador, Cuban derby, derby parallel to Central America.

Постановка проблеми. Країни Центральної Америки не є лідерами світового футболу, але значення цього регіону для системи футбольних дербі досить велике оскільки в цьому регіоні двічі проходили світові першості з футболу, а такі країни як Мексика, Коста-Ріка, Ямайка та Гондурас не один раз брали участь у цих турнірах. До того ж країни регіону мають великий потенціал для подальшого розвитку футболу як частини спортивної індустрії. Крім того, Центральна Америка – це регіон, де переважають країни, що розвиваються, соціологічне дослідження соціальних передумов футбольних дербі може стати в нагоді у сфері дослідження особливості соціального розвитку країн Центральної Америки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан дослідження зазначеної проблеми є досить низьким. Дослідженням соціальних особливостей футбольних дербі в країнах Центральної Америки зокрема ніхто в рамках соціологічної науки не займався, тому вважаємо, що тему цього дослідження новаторською.

Мета статті. Дослідити соціальні особливості футбольних дербі країн Центральної Америки.

Виклад основного матеріалу. Центральна Америка – регіон, розташований між Північною й Південною Америками, що ставиться геологічно й

географічно до північноамериканського континенту. Історично Центральна Америка може розглядатися як самостійна частина світу [7]. До країн Центральної Америки слід відносити наступні країни: Мексика, Сальвадор, Панама, Коста-Ріка, Нікарагуа, Беліз, Гватемала. До Центральної Америки в рамках футбольного світу прийнято відносити і країни Карибського басейну, а це Куба, Ямайка, Гаїті, Пуерто-Ріко, Тринідад і Тобаго та деякі інші невеликі острівні держави.

Однією із головних характеристик розвитку футболу та футбольних дербі в цьому регіоні є те, що вона суттєво залежить від традицій та спортивних соціальних ритуалів, які продукуються країнами Північної Америки (США та Канада). А в цих країнах низькою популярністю користується європейський футбол, що в цьому регіоні слід називати соккером. І тому у згаданому регіоні світу на сьогодні відсутня належна футбольна інфраструктура та дієздатна система проведення футбольних змагань. І це є головною проблемою розвитку як футболу так і футбольних дербі в регіоні. Хоча вони і мають певні особливості.

На сьогодні єдиною країною регіону, в рамках якої успішно розвивається як футбол так і футбольні дербі, є Мексика.

Мексика, офіційно – Мексиканські з'єднані Штати (ісп. Estados Unidos Mexicanos) – держава в Північній Америці, що граничить на півночі із США, на південно-сході – з Белізом і Гватемалою, на заході омивається водами Каліфорнійської затоки й Тихого океану, на сході – водами Мексиканської затоки й Карибського моря [4]. Ця країна є найбільшою країною саме Центральної Америки, оскільки Канаду та США прийнято розглядати як країни Північної Америки, для якої не є характерними футбольні дербі через професійність спорту, який фінансувався і фінансується за допомогою професійних ліг з найпопулярніших видів спорту. Види спорту, що не користувалися і не користуються великою популярністю, розвиваються лише в рамках емігрантського середовища. Мексика ж є країною, де клімат та інші фактори створили передумови для гармонійного розвитку футболу на власній території, що дозволило сформувати і систему футбольних на власних теренах.

Ще одним з важливих факторів позитивного розвитку футболу в країні є тісна інтеграція мексиканського футболу в систему Південноамериканського футболу, яка поряд з європейською найпередовішою у світі. Іншим важливим фактором розвитку футбольних дербі є значна територія і відносно велика кількість населення країни.

Мексиканський футбол дотепер страждає від змушеної ізоляції, що згубно позначається на розвитку гри в цій країні. Оточена футбольними «карликами», мексиканська збірна охоче проводить матчі із сильними командами інших континентів, бере участь у різних турнірах, таких як Кубок конфедерацій і Кубок Америки, намагаючись тим самим підвищити рівень свого футболу [5]. Як результат, після проведення світових першостей з футболу 1970 та 1986 роках мексиканська збірна увійшла до двадцяти найсильніших збірних світу. В той же час мексиканські футбольні клуби досі мають лише регіональну популярність і лише останнє десятиліття в процесі інтеграції мексиканського футболу в Південноамериканський футбол шляхом участі мексиканських клубів та збірної в Південноамериканських футбольних турнірах.

Мексиканський чемпіонат здавна є самим високооплачуваним у Північній і Центральній Америці. Тут також грають і багато південноамериканських футболістів. Мексиканські ж гравці рідко залишають межі своєї країни й виступають як правило за мексиканські клуби. Подібна ситуація теж не є плідною для подальшого розвитку мексиканського футболу [5]. Сьогодні цей процес виливається у відносно невисоких результатах місцевих футбольних клубів та збірної у рамках міжнародних футбольних турнірів.

Однією з основних особливостей футбольної індустрії в Центральній та Південній Америці є те, що більшість соціальних та соціально-економічних процесів в країнах регіону відбувається в столичних мегаполісах або інших великих містах. Саме тому

для цього регіону є характерною велика кількість регіональних та земляцьких футбольних дербі.

У рамках Мексики найбільш відомим є столичне футбольне дербі. Його розігрують «Америка», «Крус Асуль» та «УНАМ Пумас». Ці футбольні клуби розігрують як столичне так і регіональне та навіть паралельне дербі і все через те, що вони базуються в столичному Мехіко. Згадані клуби є надуспішними в рамках місцевого футболу, всі вони входять до п'ятірки найтитолованіших футбольних клубів за всю історію місцевої футбольної першості.

Усі три згадані вище футбольні клуби були створені як спортивні товариства. «Крус Асуль» та «УНАМ Пумас» це клуби, які уособлюють певні частини Мехіко і тільки «Америка» є єдиною та народною командою, що має популярність серед усіх прошарків населення Мехіко. В той же час цей клуб має найбільше антипатиків серед фанатського руху всієї Мексики. «Крус Асуль» та «УНАМ Пумас», крім того, що всі ці клуби представляють промислові райони Мехіко і мають багато вболівальників в провінції. І саме тому ці два клуби і користуються популярністю серед приїжджих у той же час як «Америка» у власних вболівальників ідентифікується зі столичними цінностями мегаполіса одного з найбільших у світі.

Та все ж основним футбольним дербі Мексики є протистояння «Америци» з «Гвадалахараю». Суперник по класичному американському футбольному дербі представляє туристичний та науковий центр країни одноіменне місто Гвадалахара [2]. Футбольний клуб з даного міста на сьогодні є найтитолованішим клубом Мексики. Основне ядро вболівальників цього футбольного клубу проживає в межах самого міста та його агломераційної зони. В цьому випадку за нього вболівають всі прошарки населення міста. Дуже рідко у світовій історії розвитку футболу можна віднайти приклади наявності лише одного відомого професійного дербі в рамках міст мільйонників. Таким прикладом може бути російський «Зеніт» з Санкт-Петербурзі, де футбольний клуб став символом міста не тільки в рамках Росії, але і в рамках Європи. Саме прикладом такого випадку є футбольний клуб «Гвадалахара». До того ж за цей клуб традиційно вболівають у провінційних містах та містечках Мексики, тому дане дербі, крім класичного, можна назвати і традиційним, тобто дербі між офіційною столицею та найбільшим нестоличним містом країни.

Основним провінційним дербі Мексики можна вважати дербі між футбольними клубами «Толука», «Леон» та «Пачука». Дані футбольні клуби є найсильнішими в рамках власних штатів і до того ж вони є досить титулованими футбольними клубами, які на трьох виграли двадцять національних футбольних першостей. І тому в рамках цього провінційного мексиканського протистояння розігрується ще й паралельне футбольне дербі, в

рамках якого і розігрується неформальне чемпіонство серед мексиканських провінцій.

Інфраструктурне дербі Мексики розігрують клуби, які представляють третє та четверте за значенням міста Мексики. Учасниками цього дербі є клуби «Пуебла» та «Монтерей». Ці міста уособлюють у собі мексиканську промисловість та аграрний сектор. І дербі між цими клубами, що мали у своїй історії злети в результатах, які призвели до кількох перемог у мексиканській національній першості. Інші протистояння в рамках мексиканської першості мають здебільшого регіональний характер і не мають широкого резонансу.

Другою за значенням країною за розвитком футболу в цьому регіоні є Коста-Ріка. На теренах Коста-Ріки існує традиційна система футбольних дербі, характерна для невеликих європейських країн як Австрія та Швейцарія. Найбільш відомим та найпопулярнішим футбольним клубом країни є «Депортиво Саприса». Цей футбольний клуб з міста Сан-Хосе, яке є столицею Коста-Рики. Він заснований 16 липня 1935 року і сьогодні «Депортиво Саприса» є одним із найуспішніших клубів у CONCACAF. Саприсса також є найуспішнішим клубом у Центральній Америці. Клуб виграв 29 національних титулів, а також три офіційних міжнародних турніри, і десять міжнародних чемпіонатів [10]. Тому клуб і став символом як спортивного Сан-Хосе, так і коста-ріканського спорту взагалі.

Головними суперником цього клубу по національній першості «Алахуеленсе» та «Ередіано» [11]. Дані футбольні клуби являють собою два найбільші міста країни, якщо не зважати на столицю Сан-Хосе. Обидва зазначені клуби представляють однойменні кантони. Тому це дербі носить політичний характер і символізує національні відмінності, особливо в часи, коли економічні відносини за межами кордонів столиці. Тим більше, що перші футбольні матчі на цій острівній державі були проведені саме в цих кантонах, коли діти виробників кави, які вчилися в Англії і британські бізнесмени, які були відповідальні за організацію електротранспортного транспорту у Ла-Сабана провели кілька футбольних матчів у різних частинах вищезазначених кантонів. І тільки після цього футбол почав поширюватися іншими регіонами Коста-Ріки.

Отже, футбольні дербі на костаріканських просторах річ звична і поширена вже майже століття. Основна траєкторія костаріканських футбольних дербі зводиться до паралельного дербі між столичним клубом з клубами найбільших кантонів країни. Формуванню нових дербі на території даної країни заважає нерозвиненість економічної та спортивної інфраструктури країни.

Інші країни регіону ніколи не мали суттєвих результатів в рамках футболу. І всі їхні успіхи є регіональними, але від цього вони не є не менш значимими для футбольних шанувальників даних країн. Серед таких країн ми відмічаємо Панаму та Сальвадор.

У рамках Панами найголовнішим є районне столичне дербі, яке розігрують такі футбольні клуби

«Тауро» Панама-Сіти, «Чоррильо» Панама-Сіти, головним провінційним дербі є протистояння «Арабе Унідо» Колон «Сан-Франциско» Ла-Чоррера [3]. А всі вищезгадані футбольні протистояння формують велике панамське паралельне дербі. В рамках Панами провінційне дербі набуває подвійного значення через те, що 60-70 % футбольних клубів країни базуються в столиці вже через згадану нами причину, яка полягає в нерівномірному перерозподілі соціально-економічних ресурсів у рамках країн регіону. В Сальвадорі ситуація протилежна, оскільки високий рівень бідності та аграрний розвиток країни призвів до розпорошеності матеріальних ресурсів країни і тому всі дербі пов'язані з територіальним принципом [8]. «Атлетико» Марте «ФАС» Санта-Ана це представники найрозвиненіших регіонів країни, де сформувалася дуальна система футбольних дербі країни на національному рівні. Та все ж через роздрібленість регіонів воно не має широкої популярності в країні. Подібна ситуація спостерігається і в рамках Гватемали. В той же час основна відмінність футболу в Гватемалі полягає в тому, що він не є спортом номер один у країні. Оскільки Гватемала стала одним із оплотів американської системи розвитку спортивної інфраструктури. І тому в Гватемалі здебільшого популярними є баскетбол, та бейсбол і тому футбольні дербі не відіграють значної ролі в системі спортивних дербі Гватемали.

Останнім часом суттєво підвищився рівень футболу в таких країнах регіону як Тринідад і Тобаго та Гондурас. Національні збірні з футболу цих країн в ХХІ столітті вже дебютували на світових мундіалях з футболу. Хоча структура футбольних дербі в цих країнах є достатньо молодою і не є достатньо сформованою. Однією з головних причин цього процесу є слабка розвиненість місцевого клубного футболу та низький рівень футбольної інфраструктури взагалі.

На сьогодні першість Тринідад і Тобаго з футболу розігрується лише вісьмома футбольними клубами. Виходячи з того, що переможцями цієї першості в історії ставали 23 футбольні клуби [13]. Але переможцями більше третини розіграшей стали лише два клуби «Дефенс Форс» – тринідадський футбольний клуб з міста Чагуарамас та «Мейпл Клуб» ці футбольні клуби [9]. Це футбольне протистояння розігрувалося як дербі іспанських громад, які і сформували футбольні клуби в країні. На сьогодні це дербі не є актуальним через низькі результати футбольного клубу «Мейпл Клуб». Сьогодні головне дербі країни розіграє дещо видозмінена пара. Першим учасником якої є вже згаданий «Дефенс Форс» та столичний футбольний клуб, який представляє внутрішні війська спецслужби країни ФК «Поліція» [12]. Цей футбольний клуб відкрив у світі третю хвилю появи футбольних клубів, які представляли і представляють інтереси спецслужб. На сьогодні в рамках Тринідад і Тобаго – це футбольне дербі є класичним і символізує протистояння «народної» та «режимної» команди.

У рамках національної першості Гондурасу з футболу розігрується класичне столичне дербі між клубами «Олімпія» та «Мотагуа» з Тегусегальпи, які утворюють паралельне дербі з клубами «Реал Еспанья» та «Марафон» Сан-Педро-Сула [6]. Представники столичних клубів відстоюють інтереси жителів районів цього столичного міста. Футбольні клуби «Реал Еспанья» та «Марафон» є представниками найкримінальнішого міста у світі, і тому розвиток футболу в провінції є одним з факторів боротьби зі злочинністю.

Найекзотичнішою системою футбольних дербі склалася в соціалістичній Кубі, через те, що в країні досі існує система державної підтримки футбольних клубів. Головним футбольним дербі Куби є паралельне протистояння футбольного клубу «Вілья-Клара» з клубами, що представляють кубінську столицю Гавану.

В інших країнах регіону дербі мають моноформу, яка представляє протистояння кількох футбольних

клубів за однією із соціальних ознак. Простота системи футбольних дербі витікає з нерозвиненості як системи футбольних дербі, так і футболу в регіоні взагалі. Це стає можливим через те, що країни є економічно не розвиненими і орієнтуються на розвиток бейсболу та інших проамериканських видів спорту, соккер серед яких не є пріоритетним.

Висновки. Центральньо-американський регіон є одним з найнерозвиненіших в сфері футболу. Це зумовлюється великою кількістю країн в регіоні, які є маленькими за територією та соціально-економічним розвитком та спортивною індустрією, яка орієнтована на США. Це призвело до того, що система футбольних дербі найбільш розвинутою є в найбільшій країні регіону Мексиці. В інших країнах регіону система футбольних дербі лише формується і найкращі результати були отримані в країнах, де помітний прогрес національних збірних з футболу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альперович М. С. Рождение Мексиканского государства / М. С. Альперович. – М. : Наука, 1979. – 168 с.
2. Гвадалахара [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tonkosti.ru/Гвадалахара>.
3. Лига панаме́нья де футбол [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.greatfootball.com.ua/panama/pan11a.php>.
4. Мексика // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: В 86 томах (82 т. и 4 доп.). – СПб., 1890–1907.
5. Мексиканский футбол [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sports.ru/tribuna/blogs/ligamx/513434.html>.
6. Футбол. Гондурас. Чемпионат [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fon-toto.ru/futbol-gonduras-chempionat-marafon-real-sosedad/>.
7. Центральная Америка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovari.yandex.ru/центральная%20америка/БСЭ/Центральная%20Америка/>.
8. Constitucion de la republica de el Salvador. Decreto numero 38. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.constitution.org/cons/elsalvad.htm>.
9. Defence Force FC. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://www.worldfootball.net/teams/defence-force-fc/>.
10. El Monstruo Morado, Deportivo Saprissa, grande centroamericano. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uncaf.net/portal/modules/copainterclubes/item.php?itemid=59>.
11. Nuestra Historia de Triunfos. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.hereditario.com/historia>.
12. Police Force ТТО. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://scoreshelf.com/wmbb/en/Police_Force_ТТО.
13. Trinidad & Tobago Football History [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ttfootbalhistory.com/>.

Рецензенти: Гавеля В. Л., д. філос. н., професор;
Фесенко А. М., к. і. н., доцент.

© Мосаев Ю. В., 2014

Дата надходження статті до редколегії 16.09.2014 р.

МОСАЄВ Юрій Володимирович – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри практичної психології, соціології та соціальної роботи Класичного приватного університету, м. Запоріжжя.

Коло наукових інтересів: соціологія спорту.